

Ірина ТКАЧУК,
Роман ЩУР

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Розглянуто проблеми фінансового забезпечення нульових інвестиційних проектів. Виокремлено джерела фінансування та алгоритм фінансування нульових інвестиційних проектів. Розроблено структурно-логічну схему фінансового забезпечення державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері.

Розвиток національної економіки потребує розробки масштабних і ефективних інвестиційних проектів та концентрації фінансових ресурсів для їх впровадження. Реалізація інвестиційних проектів суттєво впливає на прискорення модернізації економіки, підвищення її конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Таким чином, пріоритетним напрямом розвитку для України стає саме створення та розповсюдження інновацій, розвиток наукових, економічних та законодавчих засад становлення інвестиційно-інноваційної моделі розвитку, що сприятиме підвищенню статусу держави на міжнародній арені [1].

Бізнес-клімат є одним із основних чинників, що впливає на інвестиційний розвиток економіки України. За результатами рейтингової оцінки, проведеної Світовим банком “Ведення бізнесу 2013”, Україна займає 137 позицію із 185 країн світу. Негативним явищем є погіршення позицій за субіндексом “Захист прав інвесторів” (на 3 позиції), з 114 місця у 2012 р. до 117 – у 2013 р. У зв’язку з фінансово-економічною кризою істотно зменшилися внутрішні джерела надходження інвестицій, а міжнародні фінансові ресурси стали практично недо-

ступними. Через несприятливий інвестиційний імідж країна менш приваблива для міжнародного капіталу в посткризовий період. Хоча потрібно констатувати значне покращення позицій України за субіндексом “Започаткування бізнесу” (на 66 позицій) з 116 місця у 2012 р. до 50 – у 2013 р.

Основними проблемами інвестиційного забезпечення економіки є: недостатність фінансових ресурсів у вітчизняних підприємств, низька інвестиційна активність, недосконалість механізмів фінансування інвестицій та інновацій, інертність діяльності інститутів їх інвестиційної підтримки.

Фінансове забезпечення виступає одним зі складових елементів фінансово-кредитного механізму поряд з управлінням фінансовою діяльністю, фінансовим регулюванням, фінансовим плануванням і прогнозуванням та іншими. Водночас, враховуючи роль кожного елемента в процесі інвестиційного розвитку, слід зробити акцент на фінансовому забезпеченні інвестиційної діяльності, без якого неможливе створення належних умов для реалізації і впровадження інвестиційних проектів.

Фінансове забезпечення інвестицій в основний капітал сприяє формуванню інно-

ваційної системи: дій та заходів, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційної діяльності. Ефективні інвестиції повинні здійснюватися з метою впровадження досягнень науки і техніки у виробництво і соціальний розвиток задля суттєвих переваг перед конкурентами.

Проблему фінансового забезпечення інвестиційної діяльності досліджують зарубіжні та вітчизняні науковці, серед них: В. Геєць, І. Бланк, М. Крупка, С. Онишко, В. Опарін, О. Терещенко, І. Радіонова, В. Федоренко. Праці цих авторів спрямовані в основному на дослідження теоретичних засад та розробку рекомендацій щодо формування системи фінансового забезпечення економічного зростання регіонів, визначення структури джерел фінансового забезпечення інвестиційного розвитку.

Метою дослідження є науково-теоретичне обґрунтування системи фінансового забезпечення реалізації нульових інвестиційних проектів.

Розвиток економіки будь-якої країни базується на реалізації інвестиційних проектів, які забезпечують та удосконалюють процес розширеного відтворення, створюють додаткову вартість, робочі місця, новий виробничий і споживчий потенціал. Планування інвестиційних проектів, а особливо нульових проектів у сучасних умовах непередбачуваності подій та посиленого впливу різних ризиків потребують обґрунтованого підходу до їх ефективної реалізації [2].

Система фінансування інвестиційного процесу в тому вигляді, в якому ми пропонуємо її розглядати, може бути сформована і задіяна повністю лише в умовах організації інвестиційного процесу з ініціативи науково-аналітичних центрів, що поєднують в собі національно-економічні інтереси регіонів країни. При цьому має бути врахований інвестиційний потенціал економіки кожного регіону

(людський, виробничий, природно-ресурсний, організаційно-управлінський, фінансовий), його геополітичне положення, соціальна психологія, культурно-історичні традиції.

Науково-аналітичні центри мають стати новими суб'єктами національної економіки. Ці структури можуть розглядатися як базові суб'єкти інноваційної мережі України. Наступним кроком може бути створення мережі більших об'єднань – інноваційно-промислових комплексів, до складу яких увійдуть промислові підприємства, конструкторські бюро, вищі навчальні заклади, центри стандартизації і сертифікації. За цих умов з'явиться можливість отримувати фінансування на розробку і впровадження науково-технічних результатів одночасно з декількох джерел – приватних і державних.

В подальших дослідженнях щодо визначення джерел фінансування інвестиційного процесу доцільно враховувати особливості фінансування нульових інвестиційних проектів, які передбачають створення нового виробництва, на основі інноваційних інвестицій, розробку і реалізацію якого ініційовано науково-аналітичними центрами, і які не забезпечені активами на початкових стадіях розробки на відміну від інвестиційних проектів на діючих підприємствах.

Розробка та реалізація нульового інвестиційного проекту (насамперед виробничого спрямування) проходить тривалий шлях від ідеї до випуску продукції. В умовах ринку цей період прийнято розглядати як життєвий цикл інвестиційного проекту або інвестиційний цикл, що охоплює в основному п'ять етапів: формування (ідентифікація) проекту; розробка проекту; експертиза проекту; здійснення проекту; оцінка результатів та визначення перспектив подальшого розвитку.

Загалом нульові інвестиційні проекти можна поділити на дві основні групи:

1) інвестиційні проекти, які дозволяють отримувати високу норму прибутку в ре-

зультаті їх експлуатації на території певного регіону;

2) інвестиційні проекти з низьким рівнем рентабельності або навіть збиткові, які мають високу соціальну значимість і необхідні для життєдіяльності як регіону, так і країни в цілому.

Сучасні підходи щодо фінансового забезпечення інвестиційної діяльності передбачають, що суб'єкти господарювання можуть використовувати різні інструменти фінансування. Вибір інструментів фінансування визначається кількома умовами: 1) видом економічної діяльності; 2) масштабами господарювання; 3) формами власності й організаційно-правовими умовами; 4) фінансово-господарським положенням; 5) станом державних і місцевих фінансів; 6) розвитком фінансового ринку, його основних сегментів – грошово-кредитного і фондового ринків;

7) вартістю фінансових (інвестиційних) ресурсів, що залучаються; 8) обсягами інвестицій, необхідними для реалізації відповідних інвестиційних програм і проектів [3, 20].

Особливістю реалізації нульових інвестиційних проектів є формування структури джерел фінансування, що є складним процесом і залежить від потужності кожного джерела, перспектив залучення інвесторів, а також ефективності самого проекту.

Поетапність проходження інвестиційного проекту становить сутність інвестиційного процесу. Кожний з циклів інвестиційного процесу характеризується особливостями його інвестування, при цьому можливості інвестиційної підтримки великою мірою визначаються стадією їхнього життєвого циклу.

Доцільно виокремити джерела фінансування нульового інвестиційного проекту за циклами реалізації (рис. 1).

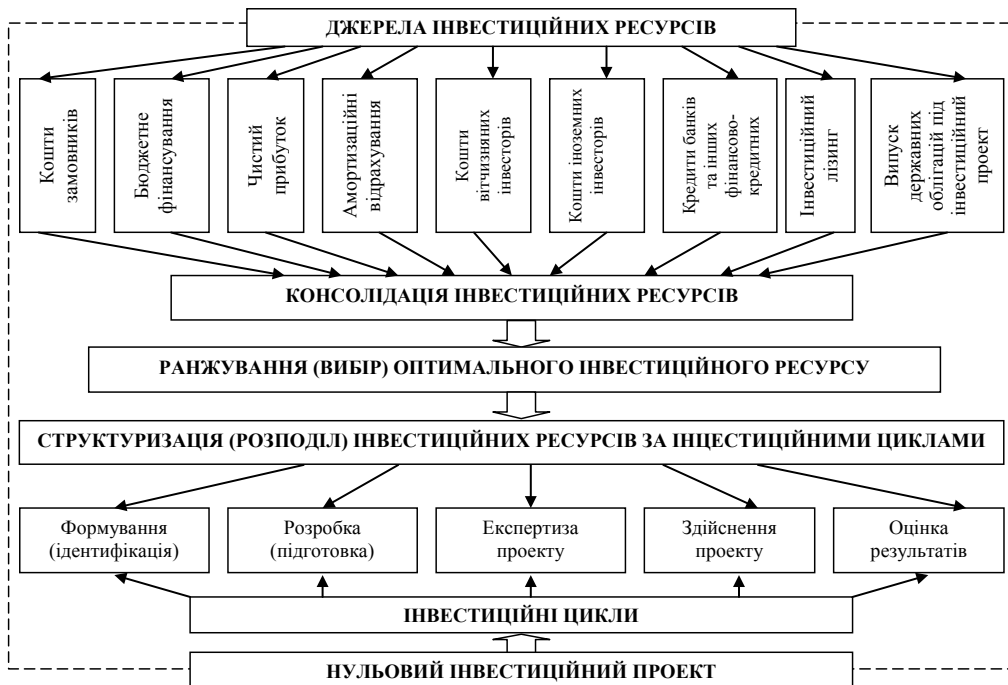

Рис. 1. Алгоритм формування моделі фінансування нульового інвестиційного проекту*

* Складено авторами.

Вважаємо, що вибір інструментів фінансування нульового інвестиційного проекту досить обмежений, що обумовлено специфічними особливостями реалізації даних проектів.

Структура джерел фінансових ресурсів формує цілісну модель фінансування економічного зростання в країні і нарощування фінансового потенціалу регіонів, яка базується на фінансуванні нульових інвестиційних проектів і має бути процесом залучення і використання фінансових коштів з різних джерел і від різних учасників [4].

Зважаючи на обмеженість джерел фінансування (власні кошти, державний бюджет та кошти замовників) в Україні й недоступність більшості з них для організації науково-технічної сфери через імовірнісний характер очікуваного результату й відсутність задовільної для фінансово-кредитних установ застави, брак належних обсягів власних інвестиційних ресурсів для здійснення проектів технічного переустаткування та реконструкції виробничих потужностей на особливу увагу заслуговують пошук і використання нових джерел, форм і методів фінансового забезпечення науково-технічної та інвестиційної діяльності, а отже, і економічного зростання [5]. Багато науковців вважають, що реальним інструментом вирішення проблем, що накопилися, є розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) в інвестиційній сфері.

Водночас, важливим структурним елементом у моделі реалізації інвестиційних проектів з використанням механізмів ДПП мають бути Науково-аналітичні центри (НАЦ), тобто ініціативна група науковців і фахівців у певній сфері. Такі групи можна задіяти в процес розробки і реалізації інвестиційних проектів на основі договорів цивільно-правового характеру в якості керівників і консультантів реалізації даних проектів, державних та регіональних інвес-

тиційних програм. При цьому спостерігається перевага інтелектуальної праці над всіма іншими її видами, коли в інтелектуальній сфері один може перевершувати в своїй діяльності результати праці сотень і тисяч інших.

Під науково-аналітичними центрами пропонуємо розуміти громадські організації, які об'єднують науковців та фахівців-практиків, з метою розробки і реалізації інвестиційних проектів, спрямованих на проведення структурних змін в економіці регіону та зміцнення його самоврядності.

Зважаючи на те, що НАЦ створюють на регіональному рівні, роль таких центрів є вагомим для запровадження механізмів ДПП в інвестиційній сфері, оскільки вони володіють не тільки інформаційно-аналітичними базами даних щодо соціально-економічних проблем конкретного регіону, а й генерують ідеї та вишукують можливість їх реалізації з метою розв'язання таких проблем.

Модель забезпечення механізму реалізації великомасштабних проектів на основі державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері України та її регіонів показана на рис. 2.

Кожна зі сторін партнерства вносить свій вклад у реалізацію спільного проекту. Так, з боку бізнесу таким вкладом є: фінансові ресурси, професійний досвід, ефективне управління, гнучкість і оперативність в ухваленні рішень, здібність до новаторства та інше. Участь підприємницького сектору в реалізації спільних проектів зазвичай супроводжується впровадженням ефективніших методів роботи, вдосконаленням техніки і технології, розвитком нових форм організації виробництва, створенням нових підприємств, в т. ч. з іноземним капіталом, налагодженням ефективних коопераційних зв'язків з постачальниками і підрядниками. На ринку праці, як правило, підвищується

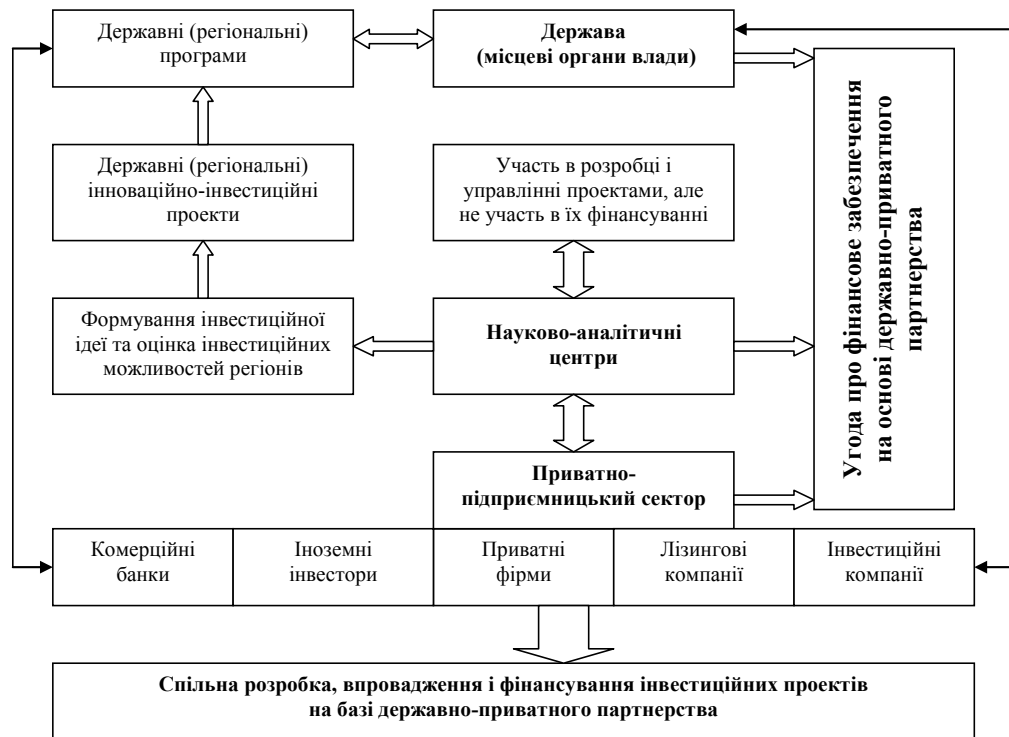

Рис. 2. Структура фінансового забезпечення державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері

*Складено авторами.

попит на висококваліфіковані і добре оплачувані професії.

З боку держави в проектах ДПП – правомочність власника, можливість надання податкових та інших пільг, гарантій, погашення відсотків за лізинговими і інвестиційними кредитами, надання безвідсоткових інвестиційних кредитів державними банками, бюджетне фінансування. Держава, як головний суб'єкт і основний регулятор, має право перерозподіляти за необхідності ресурси з виробничих програм на соціальні цілі, а це у багатьох випадках сприяє покращенню соціально-економічного клімату, підвищує інвестиційний рейтинг країни. Більше того, в ДПП держава отримує кращу можливість ефективно виконувати свої основні функції. Так, у процесі розвитку ДПП у сфері інфраструктури може змістити

акценти своєї діяльності з конкретних проблем будівництва й експлуатації об'єктів на адміністративно-контрольні функції. Важливо, що при цьому немінучі підприємницькі ризики перерозподіляються на користь бізнесу. Суспільна (громадська) ж значущість ДПП полягає в тому, що вигоду отримує суспільство (громадськість) як глобальний споживач якісніших послуг.

Проекти "з нуля" треба впроваджувати не тільки у секторі інфраструктури, а, насамперед, у промислових секторах економіки, причому, як вже було сказано, за посередництвом науково-аналітичних центрів. Підставою для таких висновків є обмежені можливості приватного сектору у проведенні наукових досліджень, інвестиційних розробок. Причини цього прості: приватний партнер має фінансові можливості, але не має бажання витратити

час на те, в чому він не настільки компетентний, як у веденні бізнесу та управлінні ним. Це ще раз доводить необхідність залучення НАЦ до участі у ДПП, особливо на початкових стадіях реалізації проектів.

З метою оптимізації структури фінансування нульового інвестиційного проекту зроблено експериментальні розрахунки на базі даних реального інноваційно-інвестиційного проекту “Виробництво дитячого харчування на основі екологічно чистого коров’ячого молока в Рогатинському районі”, який розроблений фахівцями та науковцями Прикарпатського науково-аналітичного центру. Цей проект планується реалізувати на території інвестиційно-промислової зони Рогатинського району Івано-Франківської області. Він

включений у національну програму “Здоров’я 2020: Український вимір”. Передбачає реалізацію замкнутого циклу виробництва (створення кластера) продуктів дитячого молочного харчування на екологічно чистих землях, починаючи від розвитку органічного землеробства (виробництво сільськогосподарських культур для заготівлі кормів великої рогатої худоби), молочного скотарства (розведення й утримання великої рогатої худоби) і завершуючи переробкою та виготовленням продуктів дитячого харчування.

Це дозволило визначити оптимальну структуру фінансування проекту, яка передбачає поетапне фінансове забезпечення в розрізі визначених джерел на кожному інвестиційному циклі (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл фінансування нульового інвестиційного проекту “Виробництво дитячого харчування на основі екологічно чистого коров’ячого молока в Рогатинському районі”*

Джерела фінансування	Інвестиційні цикли										Наявні ресурси
	Формування (ідентифікація) проекту		Розробка (підготовка) проекту		Експертиза проекту		Здійснення проекту		Оцінка результатів проекту		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
1. Кошти замовників	–	–	–	–	–	–	28 000,0	12,7	–	–	28 000,0
2. Бюджетні кошти	99,0	100,0	29,5	100,0	–	–	17 871,5	8,1	–	–	18 000,0
3. Чистий прибуток	–	–	–	–	–	–	–	–	25 000,0	41,7	25 000,0
4. Амортизаційні відрахування	–	–	–	–	–	–	–	–	6 200,0	10,3	6 200,0
5. Кошти вітчизняних інвесторів	–	–	–	–	39,5	100,0	41 960,5	19,1	–	–	42 000,0
6. Кошти іноземних інвесторів	–	–	–	–	–	–	38 168,0	17,4	2 832,0	4,7	41 000,0
7. Кредити банків та інших кредитних інститутів	–	–	–	–	–	–	62 000,0	28,2	–	–	62 000,0
8. Інвестиційний лізинг	–	–	–	–	–	–	17 000,0	7,7	–	–	17 000,0
9. Випуск державних облігацій під інвестиційний проект	–	–	–	–	–	–	15 000,0	6,8	–	–	15 000,0
10. Фіктивний інвестор	–	–	–	–	–	–	–	–	26 000,0	43,3	26 000,0
Необхідні ресурси	99,0	100,0	29,5	100,0	39,5	100,0	220 000,0	100,0	60 032,0	100,0	280 200,0

*Складено авторами.

Зазначена оптимізаційна модель структури фінансування може бути апробована на будь-якому реальному інвестиційному проекті, що дасть змогу більш ефективно розподіляти фінансові ресурси, необхідні для реалізації проекту. Подальше використання запропонованої моделі сприятиме реалізації інвестиційної діяльності через побудову оптимальної структури джерел фінансування та визначення достатнього обсягу коштів для реалізації, насамперед, нульового інвестиційного проекту.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що фінансування нульових інвестиційних проектів потребує розробки механізму удосконалення співіснування інституційних форм для реалізації останнього, наявності спонукальних мотивів для введення інновацій і забезпечення на їх основі якісного рівня соціально-економічного зростання.

Література

1. Бояринова К. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 4. – С. 32–38.
2. Ткачик Ф. Інвестиційний проект: сутність, методи оцінки та джерела фінансування // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 9. – Ч. 2. – С. 398–401.
3. Туманова О. А. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності на підприємствах сільського господарства регіону // Агросвіт. – 2007. – № 22. – С. 19–22.
4. Гніп Н.О. Формування фінансового потенціалу підприємства за джерелами фінансування // Всеукраїнський науково-виробничий журнал "Інноваційна економіка". – 2011. – № 5'2011 [24]. – С. 270–274.
5. Міщук О. В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 2. – С. 9–12.